

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ДИПЛОМАТІЯ ТА МАЙБУТНЄ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
(для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
вищої освіти за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»)

Електронний ресурс

Харків – 2026

УДК 327(072.034)
Д 46

Рецензенти:

Боднарюк Б. М. – доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Солових В. П. – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 28 серпня 2026 року)*

Дипломатія та майбутнє світового порядку : методичні рекомендації
Д 46 до вивчення дисципліни (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини») [Електронний ресурс] / укладач: С. І. Лиман. – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 40 с.).

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни розроблено для студентів ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» за спеціальністю «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Видання містить програму, інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять, завдання для самостійної роботи, перелік екзаменаційних питань тощо. Методичні рекомендації мають допомогти студентам у формуванні системного розуміння сучасної дипломатії, закономірностей функціонування та трансформації світового порядку, ключових тенденцій розвитку міжнародних відносин, а також розвитку здатності аналізувати дипломатичні процеси, оцінювати глобальні виклики й ризики та прогнозувати можливі сценарії розвитку міжнародної системи.

УДК 327(072.034)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2026
© Лиман С. І., укл., 2026

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Тематичний план курсу	7
2. Програма навчальної дисципліни	8
3. Лекція як вид навчальних занять	10
4. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять	10
5. Завдання для самостійної роботи	19
6. Методи навчання	20
7. Методи контролю	21
8. Схема нарахування балів. Критерії оцінювання	23
9. Перелік екзаменаційних питань	27
10. Рекомендована література	29
11. Основні терміни та поняття	36

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Дипломатія та майбутнє світового порядку» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Дипломатія та врегулювання конфліктів» підготовки магістра спеціальності СЗ «Міжнародні відносини».

Мета викладання навчальної дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння сучасної дипломатії, закономірностей функціонування та трансформації світового порядку, ключових тенденцій розвитку міжнародних відносин, а також розвиток здатності аналізувати дипломатичні процеси, оцінювати глобальні виклики й ризики та прогнозувати можливі сценарії розвитку міжнародної системи.

Основні завдання вивчення дисципліни «Дипломатія та майбутнє світового порядку»: сформувати системне розуміння дипломатії, світового порядку та міжнародних систем; опанувати основні підходи і методи системного аналізу міжнародних відносин; проаналізувати глобальний, регіональний, двосторонній і транснаціональний рівні міжнародних відносин; дослідити вплив глобальних соціально-економічних, демографічних і безпекових проблем на світовий порядок; з'ясувати роль політичних еліт у формуванні та трансформації міжнародних систем; визначити місце і роль України у сучасному та майбутньому світовому порядку; розвинути навички аналізу сучасних тенденцій і прогнозування трансформацій світового порядку; оцінити перспективи розвитку дипломатії під впливом технологічних, геополітичних і глобальних змін.

Кількість кредитів – 4

Загальна кількість годин – 120

Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-
Семестр	
3-й	-
Лекції	
22 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
11 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
87 год.	-

Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

-формування наступних загальних компетентностей:

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК3. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК6. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК7. Здатність працювати в команді.

ЗК8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

Передбачені робочою групою:

ЗК10. Здатність шукати компроміси, поважати обґрунтовані погляди інших та досягати взаємоприйнятних рішень.

- формування наступних спеціальних компетентностей:

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

СК1. Здатність виявляти та аналізувати природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики.

СК2. Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення міжнародної та зовнішньополітичної діяльності.

СК3. Здатність аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення.

СК5. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК7. Здатність здійснювати прикладні аналітичні дослідження проблем міжнародних відносин та світової політики, суспільних комунікацій, регіональних студій, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки.

СК8. Здатність організовувати та проводити міжнародні зустрічі та переговори, розробляти, аналізувати і оцінювати дипломатичні та міжнародні документи.

СК9. Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів, та місця в них України.

Додаткові компетентності, передбачені робочою групою:

СК11. Здатність критично осмислювати та аналізувати глобальні, регіональні та локальні безпекові виклики у військово-політичному, соціально-економічному та гуманітарному вимірах.

СК13. Здатність використовувати потенціал дипломатичних інструментів та забезпечувати посередництво, підтримувати діалог, досягнення консенсусу та стійкі мирні угоди.

Формування наступних м'яких навичок (soft skills):

- Креативність;
- Командний інтелект;
- Системність та швидкість мислення;
- Медіаграмотність та інформаційна гігієна.

Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

РН1. Знати та розуміти природу, джерел та напрямів еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики.

РН2. Критично осмислювати та аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні відносини.

РН3. Застосовувати сучасні наукові підходи, методології та методики для дослідження проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики.

РН6. Визначати, оцінювати та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку.

РН9. Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій.

РН12. Формулювати задачі моделювання, створювати і досліджувати моделі об'єктів і процесів міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій.

РН14. Оцінювати результати власної роботи і відповідати за особистий професійний розвиток.

Результати навчання, передбачені робочою групою:

РН 17. Професійно відстоювати інтереси України у різних сферах міжнародних відносин та міжнародного співробітництва.

Пререквізити:

Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння кредитів з таких дисциплін, як: «Глобальна безпека та міжнародні конфлікти», «Дипломатія та вирішення збройних конфліктів», «Запобігання конфліктам та миро будівництво».

Згідно з підпунктом 1.2.26 «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/Polozhenia_organizacii_osv_protseesu.pdf)

«Навчально-методичний комплекс дисципліни – це сукупність нормативних та інших навчально-методичних матеріалів в паперовій та/або електронній формах, необхідних і достатніх для ефективного виконання здобувачами вищої освіти робочої програми навчальної дисципліни, передбаченої освітньою програмою підготовки здобувачів вищої освіти відповідного рівня вищої освіти». Тобто НМКД повинен забезпечити всі основні етапи педагогічного процесу – повідомлення навчальної інформації і її сприйняття, закріплення й удосконалення знань, умінь і навичок, їх застосування й контролю, та основних функцій освітнього процесу – освітньої, виховної та розвиваючої. НМК розробляються для всіх навчальних дисциплін відповідно до навчального плану.

В сучасній навчально-методичній літературі (<https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3760fa44-672d-41b3-a327-d8949c70a167/content>) зазначається, що основними функціями НМКД є загальні функції навчальних видань, що визначені в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників: комунікативна, інформаційна, терміноорганізуюча (глосарієва), розвиваюча, пізнавальна, виховна, організаційна, систематизуюча. Найважливішими функціями НМКД є, безперечно, організаційна та систематизуюча.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	с	л а б.	ін д.	с. р.		л	п	лаб .	інд .	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Дипломатія, світовий порядок і міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження	15	2	2			11						
Тема 2. Світовий порядок і міжнародні системи: системний підхід до аналізу міжнародних відносин	13	2				11						
Тема 3. Просторові рівні системи міжнародних відносин і світового порядку: взаємодія структури та процесу	17	4	2			11						

Тема 4. Посилення процесів регіоналізації міжнародних відносин і трансформація світового порядку	15	2	2			11						
Тема 5. Нерівномірність розвитку країн світу і сучасний світовий порядок	17	4	2			11						
Тема 6. Роль політичних еліт у становленні міжнародних систем і світового порядку	15	4				11						
Тема 7. Україна у новому світовому порядку	15	2	2			11						
Тема 8. Майбутнє дипломатії та світового порядку: сценарії розвитку до 2050 року	13	2	1			10						
Усього годин	120	22	11			87						

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Дипломатія, світовий порядок і міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження

Предмет, мета і завдання курсу. Сучасна дипломатія та її функції. Нові інструменти дипломатичної діяльності. Поняття світового порядку та його основні функції. Основні теоретичні підходи до розуміння світового порядку. Поняття і структура міжнародних систем.

Тема 2. Світовий порядок і міжнародні системи: системний підхід до аналізу міжнародних відносин

Проблема міжнародних систем та світового порядку в контексті сучасного глобального розвитку. Ієрархія світового порядку і міжнародних систем та їх найважливіші закономірності. Типи, особливості та закономірності еволюції міжнародних систем. Сутність та основні характеристики системності. Системні функції в науці. Термінологічний апарат системної теорії. Принципи системного аналізу явищ міжнародних відносин.

Тема 3. Просторові рівні системи міжнародних відносин і світового порядку: взаємодія структури та процесу

Структура і процес у міжнародній системі. Багаторівневість системи міжнародних відносин. Глобальний рівень системи міжнародних відносин. Регіональний рівень в системі міжнародних відносин. Рівень

двосторонніх відносин. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.

Тема 4. Посилення процесів регіоналізації міжнародних відносин і трансформація світового порядку

Формування регіонального структурного рівня системи міжнародних відносин. Проблема визначення понять «регіон» і «міжнародно-політичний регіон». Класифікація регіонів. Структура регіональних порядків в міжнародних політичних відносинах. Системний підхід під час аналізу регіональних аспектів міжнародних відносин. Міжнародні регіональні організації.

Тема 5. Нерівномірність розвитку країн світу і сучасний світовий порядок

Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу. Глобальне протиріччя у світі між багатою Північчю і бідним Півднем. Шляхи подолання економічної відсталості країн. Бідність як сприятливе середовище формування кримінальної свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму. Проблема соціальної нерівності. Проблема голоду. Демографічна проблема. Етнічна міграція. Поширення СНІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічно небезпечних хвороб.

Тема 6. Роль політичних еліт у становленні міжнародних систем і світового порядку.

Поняття «політична еліта», її структура та функції. Міжнародна діяльність політичних еліт в античну епоху та добу Середньовіччя. Зовнішньополітичні імперативи аристократії та буржуазії Нового часу. Зовнішньополітичні інтереси еліт в XX ст. Партийна еліта СРСР та комуністичних країн Центрально-Східної Європи та її діяльність в регіональних організаціях. Особливості формування та міжнародної діяльності політичних еліт пострадянського простору. Політичні еліти XXI ст. і становлення сучасного світового порядку.

Тема 7. Україна у новому світовому порядку

Україна в сучасній системі міжнародних відносин: геополітичне становище та міжнародний статус. Україна як суб'єкт формування нової європейської системи безпеки. Вплив російсько-української війни на міжнародне становище та зовнішньополітичні можливості України. Українська дипломатія в умовах війни. Україна у відносинах із США та провідними державами Європи: сучасний стан і перспективи. Європейська інтеграція України як фактор її місця у майбутньому

світовому порядку. Україна та міжнародні організації: можливості впливу на глобальні політичні процеси. Міжнародна підтримка України та її значення для формування післявоєнної системи безпеки. Можливі сценарії розвитку України та її місце у світовому порядку майбутнього.

Тема 8. Майбутнє дипломатії та світового порядку: сценарії розвитку до 2050 року

Майбутнє світового порядку як проблема прогнозування та вибору. Технологічна революція та нова конфігурація міжнародної сили. Штучний інтелект і трансформація дипломатії. Кліматична та ресурсна дипломатія. Демографічні зміни, міграція та зміна геополітичної ваги регіонів. Сценарії розвитку світового порядку до 2050 року. Майбутнє професії дипломата.

3. ЛЕКЦІЯ ЯК ВИД НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Згідно з підрозділом 4.2. «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/Polozhenia_organizaciia_osv_protseu.pdf)

4.2.1. Лекція – вид навчальних занять, призначений для викладення теоретичного матеріалу. Як правило, окрема лекція є елементом курсу лекцій, що охоплює основний теоретичний матеріал однієї або декількох тем навчальної дисципліни. Тематика лекцій визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

4.2.2. Лекції проводяться науково-педагогічними працівниками університету, як правило, професорами, доцентами та старшими викладачами, які мають наукові ступені або/та вчені звання, а також провідними науковцями або спеціалістами, запрошеними для читання лекцій.

4.2.3. Лектор зобов'язаний дотримуватися робочої програми навчальної дисципліни щодо тем лекційних занять, але не обмежується в питаннях трактування навчального матеріалу, формах і засобах доведення його до осіб, які навчаються.

Згідно з навчальним планом дисципліни «Глобальна безпека та міжнародні конфлікти» заплановано 12 тем, які вивчаються протягом 32 годин аудиторних занять (16 год. – лекції, 16 год. – семінарські заняття).

4. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Дипломатія, світовий порядок і міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження	2

2	Тема 3. Просторові рівні системи міжнародних відносин і світового порядку: взаємодія структури та процесу	2
3	Тема 4. Посилення процесів регіоналізації міжнародних відносин і трансформація світового порядку	2
4	Тема 5. Нерівномірність розвитку країн світу і сучасний світовий порядок	2
5	Тема 7. Україна у новому світовому порядку	2
6	Тема 8. Майбутнє дипломатії та світового порядку: сценарії розвитку до 2050 року	1
	Разом	11

«Дипломатія та майбутнє світового порядку» є професійно орієнтованою складовою освітньо-професійної програми підготовки освітнього ступеня магістр спеціальності СЗ «Міжнародні відносини». Семінарські заняття покликані поглибити теоретичні та методологічні знання студентів з цієї дисципліни, сприяти формуванню ними практичних навичок щодо системи знань про основний зміст концептуальних засад глобальної безпеки, причин виникнення, сутності, структури, етапів розвитку, особливостей, механізмів врегулювання, прогнозування, запобігання і наслідків міжнародних конфліктів постбіполярної системи міжнародних відносин, ролі в цих процесах держав, міжнародних, урядових і неурядових організацій у контексті забезпечення міжнародної та національної безпеки.

Згідно підрозділу 4.5. «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/Polozhenia_organizaciia_osv_protsesu.pdf)

Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому науково-педагогічний працівник організує дискусію з попередньо визначених проблем.

Перелік тем семінарських занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

4.5.4. На кожному семінарському занятті науково-педагогічний працівник оцінює осіб, які навчаються (аудиторні письмові роботи, реферати, виступи, активність в дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо).

В сучасній навчально-методичній літературі (<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5875/?sequence=1>) зазначається, що семінарське заняття – це вид навчального заняття, на якому викладач організує дискусію за попередньо визначеними проблемами, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів, есе, тощо), цей розділ має містити план семінарських занять, де зазначено тему, обсяг аудиторних годин за кожною темою та перелік питань, які підлягають

розгляду; короткий теоретичний коментар до кожної теми, що допомагає студентові ознайомитися з сутністю питань, обговорюваних або досліджуваних на семінарському занятті, з посиланнями на додаткові науково-методичні матеріали, які дозволяють вивчити їх глибше.

Обов'язковим елементом цього розділу НМКД є визначення питань, що виносяться на обговорення та список літератури із зазначенням конкретних сторінок, необхідної для цілеспрямованої роботи студента при підготовці до цього виду занять, а також тексти ситуацій для аналізу, умови завдань тощо, які розглядаються на семінарських практичних заняттях.

В процесі підготовки питань на семінарські заняття дисципліни «Дипломатія та майбутнє світового порядку» студенти зобов'язані працювати з різноманітними джерелами інформації, допоміжною навчальною та науковою літературою, виявляти елементи самостійного наукового пошуку, намагатися створити об'єктивну картину політичної події. Студенти зобов'язані вміти аналізувати міжнародні відносини та зовнішню політику, розробляти стратегії зовнішньополітичної діяльності за результатами аналітичних досліджень і аналізу зарубіжного досвіду, використовуючи методи порівняльного аналізу.

Семінарське заняття 1. Дипломатія, світовий порядок і міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження

План семінарського заняття

1. Сучасна дипломатія та її функції. Нові інструменти дипломатичної діяльності
2. Поняття світового порядку та його основні функції.
3. Основні теоретичні підходи до розуміння світового порядку
4. Поняття і структура міжнародних систем.

Література:

Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Дж. Перратон. К.: Фенікс, 2020. 584 с.
Дипломатія. Навчальний посібник / Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024, 340 с.

Лиман С., Парфіненко А. Основні етапи розвитку концепції дипломатії як інструменту реалізації зовнішньої політики держави // Туризм та публічна дипломатія: монографія / кол. авт.; за ред. А. Ю. Парфіненка. Суми: Унів. кн., 2026. С. 25–101.

Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник / Кер. авт. колективу О. А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет, 2008. 606 с.

Міщенко А. Б. Новий світовий порядок: міжнародний дискурс // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. Вип. 6. С. 44-55.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Acharya A. The End of American World Order. 2nd ed. Cambridge: Polity Press, 2018. 240 p.

Kissinger H. World order: reflections on the character of nations and the course of history. New York: Penguin Press, 2014. 420 p.

Ritzer G., Dean P. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606 p.

Sanderson S. K. Civilizations and world systems: studying world-historical change. Oxford: Walnut Creek, CA: Altamira Press, 2017. 348 p.

Семінарське заняття 2 (Тема 3). Просторові рівні системи міжнародних відносин і світового порядку: взаємодія структури та процесу

План семінарського заняття

1. Структура і процес у міжнародній системі
2. Багаторівневність системи міжнародних відносин.
3. Глобальний рівень системи міжнародних відносин.
4. Регіональний рівень в системі міжнародних відносин.
5. Рівень двосторонніх відносин.
6. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.

Література:

Бебик В. М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К.: Університет «Україна», 2006. 208 с.

Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт, Д. Перратон Дж. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. К.: Фенікс, 2020. 584 с.

Глобалізація і сучасний міжнародний процес: монографія / за заг. ред. Б. Гуменюка і С. Шергіна. К. : Університет «Україна», 2009. 508 с.

Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Луганськ: Альма-матер, Знання, 2002. 664 с.

Дипломатія. Навчальний посібник / Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024, 340 с.

Лиман С., Парфіненко А. Основні етапи розвитку концепції дипломатії як інструменту реалізації зовнішньої політики держави //

Туризм та публічна дипломатія : монографія / кол. авт. ; за ред. А. Ю. Парфіненка. Суми : Унів. кн., 2026. С. 25–101.

Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О. А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет, 2008. 606 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Kissinger H. World order: reflections on the character of nations and the course of history. New York: Penguin Press, 2014. 420 p.

Ritzer G., Dean P. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606 p.

Семінарське заняття 3 (Тема 4). Посилення процесів регіоналізації міжнародних відносин і трансформація світового порядку

План семінарського заняття

1. Формування регіонального структурного рівня системи міжнародних відносин
2. Проблема визначення понять «регіон» і «міжнародно-політичний регіон».
3. Класифікація регіонів.
4. Структура регіональних порядків в міжнародних політичних відносинах
5. Системний підхід під час аналізу регіональних аспектів міжнародних відносин.
6. Міжнародні регіональні організації.

Література:

Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Луганськ: Альма-матер, Знання, 2002. 664 с.

Горбулін В. Гібридна реальність нового світоустрою: необхідність іншого політичного бачення / В. Горбулін // Україна дипломатична: Науковий щорічник. 2017. Вип. XVIII. С. 560-571.

Європейський Союз в міжнародних відносинах/ В.В. Копійка, М.А.Миронова, С.О.Маковський та ін. К: ВПЦ «Київський університет», 2021. 560 с.

Зимогляд В. Я. Регіон у системі міжнародних відносин / В. Я. Зимогляд // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2014. № 4 (23).

Калітчак Р. Регіоналізм в європейських інтеграційних процесах / Р. Калітчак. К.: Знання, 2007. 304 с.

Міжнародні інтеграційні процеси сучасності / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, М. А. Дудченко та ін. К.: Знання України, 2004. 304 с.

Міжнародні системи і глобальний розвиток. Підручник / за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжолі. К., 2008. 606 с.

Овчаренко О. Історія європейської інтеграції: навчальний посібник / Овчаренко О., Сухушина О., Земзюліна Н. Черкаси: Вертикаль, 2021. 302 с.

Policy-Making in the European Union, 8th ed./ Н. Wallace, М. Pollack, А. Young, Oxford: Oxford University Press, 2021. 624 p.

Sanderson S. K. Civilizations and world systems: studying world-historical change. Oxford: Walnut Creek, CA: Altamira Press, 2017. 348 p.

Семінарське заняття 4 (Тема 5). Нерівномірність розвитку країн світу і сучасний світовий порядок

План семінарського заняття

1. Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу.
2. Глобальне протиріччя у світі між багатотою Північчю і бідним Півднем.
3. Шляхи подолання економічної відсталості країн.
4. Бідність як сприятливе середовище формування кримінальної свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму.
5. Проблема соціальної нерівності.
6. Проблема голоду.
7. Демографічна проблема. Етнічна міграція.
8. Поширення СНІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічно небезпечних хвороб.

Література:

Володін П.В. Сучасні проблеми глобального світу // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. № 40. С. 95-103.

Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт, Д. Перратон Дж. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. К.: Фенікс, 2020. 584 с.

Глобалізація і сучасний міжнародний процес: монографія / за заг. ред. Б. Гуменюка і С. Шергіна. К.: Університет «Україна», 2009. 508 с.

Книш М. Глобальні проблеми людства: Навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. Львів: Простір-М, 2021. 130 с.

Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О. А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 606 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.

Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т "Україна", 2006. 208 с.

Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В.Юрчишин. Київ: Заповіт, 2019. 190 с.

Транснаціональні корпорації / І. О. Давидова, К. Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків : Форт, 2018. 175 с.

Galtung J. The True Worlds. A Transnational Perspective / J. Galtung. N.Y., 2020. 469 p.

Gray C. S. War, peace and international relations : an introduction to strategic history / Colin S. Gray. N.Y.: Routledge, 2007. 306 p.

Ritzer G., Dean P. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606 p.

Тема 7. Україна у новому світовому порядку

План семінарського заняття

1. Україна в сучасній системі міжнародних відносин: геополітичне становище та міжнародний статус.

2. Україна як суб'єкт формування нової європейської системи безпеки.

3. Вплив російсько-української війни на міжнародне становище та зовнішньополітичні можливості України. Українська дипломатія в умовах війни.

4. Україна у відносинах із США та провідними державами Європи: сучасний стан і перспективи.

5. Європейська інтеграція України як фактор її місця у майбутньому світовому порядку.

6. Україна та міжнародні організації: можливості впливу на глобальні політичні процеси.

7. Міжнародна підтримка України та її значення для формування післявоєнної системи безпеки.

8. Можливі сценарії розвитку України та її місце у світовому порядку майбутнього.

Література:

Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. 120 с.

Близький Схід і Північна Африка як сфера інтересів України : аналіт. доп. / за ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2020. 85 с.

Горбик Р., Дуцик Д., Шалайський С. Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах повномасштабної війни. Аналітичний звіт. ГО «Український інститут медіа та комунікації». 2023. 66 с.

Зовнішня політика та національна безпека України: документи і матеріали 2014-2022 рр. : навчальний посібник-хрестоматія / уклад. і коментар: І. В. Артьомов; рец. : О. М. Руденко, І. Я. Тодоров. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2023. 380 с.

Корсунський С. Як побудувати відносини з країнами Азії. Харків: Vivat, 2021. 288 с.

Кучик О. С. Зовнішня політика України: навчальний посібник / О. С. Кучик, О. А. Заяць. К.: Знання, 2010. 334 с.

Мир та безпека. Концепція зовнішньої політики України. Експертні рекомендації / Під заг. ред. Є. Габер, С. Корсунського, Г. Шелест. К., 2020. 107 с.

Станчев М. Третя світова: битва за Україну / М. Станчев, Ю. Фельштинський. Київ: Наш Формат, 2022. 408 с.

Лиман С., Парфіненко А. Основні етапи розвитку концепції дипломатії як інструменту реалізації зовнішньої політики держави // Туризм та публічна дипломатія: монографія / кол. авт.; за ред. А. Ю. Парфіненка. Суми : Унів. кн., 2026. С. 25–101.

Меженська О. В. Російсько-українська війна – війна дипломатії // Актуальні проблеми політики. 2024. Вип. 73. С. 134-141.

Kissinger H. World order: reflections on the character of nations and the course of history. New York: Penguin Press, 2014. 420 p.

Тема 8. Майбутнє дипломатії та світового порядку: сценарії розвитку до 2050 року

План семінарського заняття

1. Майбутнє світового порядку як проблема прогнозування та вибору.
2. Технологічна революція та нова конфігурація міжнародної сили.
3. Штучний інтелект і трансформація дипломатії.
4. Кліматична та ресурсна дипломатія.
5. Демографічні зміни, міграція та зміна геополітичної ваги регіонів.
6. Сценарії розвитку світового порядку до 2050 року.
7. Майбутнє професії дипломата.

Література:

Банчук-Петросова О. В. Дипломатія у механізмі врегулювання міжнародних територіальних спорів // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. Вип. 5. С. 9-21.

Безпека у глобальному світі / Константинов В.Ю., Мінгазутдінов І.О., Капітоненко М.Г., Галака С.П., Кривонос Р.А. // Міжнародні системи та глобальний розвиток : підручник / кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред.. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: «Київський університет», 2019. С. 389-468.

Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Дж. Перратон. К.: Фенікс, 2020. 584 с.

Дипломатія. Навчальний посібник / Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024, 340 с.

Кравець А. Ю. Роль соціальних мереж у політичному процесі: позитивні та негативні наслідки // Політичне життя. 2024. № 4. С. 55–60.

Кравчук С. Вплив штучного інтелекту на права людини та загальні рекомендації для сталого втілення // Вісник Національного університету "Львівська політехніка, 2024. № 3(43). С. 101–109.

Марченко А. С. Культурна дипломатія. Поняття та механізми реалізації // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 70.

Лиман С., Парфіненко А. Основні етапи розвитку концепції дипломатії як інструменту реалізації зовнішньої політики держави // Туризм та публічна дипломатія: монографія / кол. авт.; за ред. А. Ю. Парфіненка. Суми : Унів. кн., 2026. С. 25–101.

Поліщук І. О. Геополітичні ознаки нового світового порядку. Політичне життя. 2022. № 2. С. 30-35.

Транснаціональні корпорації / І. О. Давидова, К. Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків : Форт, 2018. 175 с.

Шаповалова А. М. Сучасний PR: від теорії і практики до політичних комунікацій та цифрових трансформацій. Київ: КНУТД, 2026. 220 с

Acharya A. The End of American World Order. 2nd ed. Cambridge: Polity Press, 2018. 240 p.

Carranza M. The Nature of War in the Information Age: Clausewitzian Future, Routledge. 2019. 188 p.

Colonomos A. Selling the future : the perils of predicting global politics / A. Colonomos. New York : Oxford University Press, 2016. 225 p.

Galtung J. The True Worlds. A Transnational Perspective / J. Galtung. N.Y., 2020. 469 p.

5.ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Обов'язковою складовою частиною навчального процесу є самостійне опрацювання відповідної наукової та спеціальної літератури. Передбачено самостійну роботу з підручниками, посібниками, словниками, навчальною та довідковою літературою.

Згідно з підрозділом 4.9. «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна» (https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/Polozhenia_organizaciia_osv_protsestu.pdf)

4.9.1. Самостійна робота осіб, які навчаються, є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час.

4.9.2. Самостійна робота включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу.

4.9.3. Навчальний час, відведений на самостійну роботу студента денної форми навчання, регламентується навчальним планом та робочим навчальним планом.

4.9.5. Самостійна робота осіб, які навчаються, забезпечується системою навчально-методичного забезпечення, передбаченою робочою програмою навчальної дисципліни: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, збірниками завдань, комплектами індивідуальних семестрових завдань, практикумами, методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи та виконання окремих завдань, електронними та іншими навчально-методичними матеріалами, дистанційними курсами.

Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента. Для самостійної роботи рекомендується відповідна наукова та професійна монографічна і періодична література

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Дипломатія, світовий порядок і міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження Розширити лекційний матеріал інформацією про наукові дискусії щодо проблеми глобального управління	11
2	Світовий порядок і міжнародні системи: системний підхід до аналізу міжнародних відносин Лекційний матеріал доповнити інформацією про закономірності функціонування та розвитку міжнародної системи	11
3	Просторові рівні системи міжнародних відносин і світового порядку: взаємодія структури та процесу	11

	З'ясувати, що виступає головним критерієм виокремлення різних рівнів системи міжнародних відносин і світового порядку	
4	Посилення процесів регіоналізації міжнародних відносин і трансформація світового порядку Лекційний матеріал доповнити більш детальним вивченням впливу на міжнародні відносин в регіонах світу позарегіональних акторів.	11
5	Нерівномірність розвитку країн світу і сучасний світовий порядок Проаналізувати динаміку розвитку глобальних проблем в першій чверті XXI століття	11
6	Роль політичних еліт у становленні міжнародних систем і світового порядку Проаналізувати особливості формування та міжнародної діяльності політичних еліт країн Глобального Півдня	11
7	Україна у новому світовому порядку Проаналізувати етапи та мету участі України в регіональних об'єднаннях Європи	11
8	Майбутнє дипломатії та світового порядку: сценарії розвитку до 2050 року Розширити лекційний матеріал інформацією про можливі зміни у концептуальних підходах щодо кліматичної та ресурсної дипломатії	10
	Разом	87

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання як впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності викладача та студентів спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань, реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності. Прийоми навчання (конкретні дії викладача та студентів) спрямовані на реалізацію вимог методів. Засоби навчання – різноманітне навчальне обладнання, яке використовується у системі пізнавальної діяльності, зокрема технічні засоби.

7.1. Словесні методи навчання:

- лекція;
- бесіда;
- розповідь;
- пояснення.

7.2. Наочні методи навчання:

- ілюстрація;
- демонстрація.

7.3. Практичні методи навчання:

- метод роботи з письмовими джерелами;
- метод роботи з аудіо/відеоматеріалами;
- практичні заняття.

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При вивченні дисципліни «Дипломатія та майбутнє світового порядку» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий та тестовий.

Контроль з дисципліни складається з поточного контролю, який проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на проблемних лекціях, у формі тестування, тощо. Результати поточного контролю (поточна успішність) враховуються при визначенні підсумкової екзаменаційної оцінки з дисципліни.

Засвоєння тем (поточний контроль) здійснюється на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Застосовуються такі методи контролю підготовки студентів:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- письмового експрес-контролю;
- колоквиум;
- тестові завдання;
- виконання творчих завдань;
- розв'язування ситуаційних задач;
- виконанням індивідуальної роботи (реферати, доповіді, інформаційні повідомлення, аналітичні огляди, підготовка мультимедійних презентацій).

Критерії оцінювання з дисципліни виглядають наступним чином:

№ з\п	Загальна (максимальна) кількість балів	Складові до загальної кількості балів	Вид роботи
Тема 1-2	10	8	виступ на семінарському занятті / доповідь або підготовка презентації за темою
		2	доповнення, уточнення, активне обговорення після виступу іншого студента
Тема 3	10	8	виступ на семінарському занятті / доповідь або

			підготовка презентації за темою
		2	доповнення, уточнення, активне обговорення після виступу іншого студента
Тема 4	10	8	виступ на семінарському занятті / доповідь або підготовка презентації за темою
		2	доповнення, уточнення, активне обговорення після виступу іншого студента
Тема 5-6	10	8	виступ на семінарському занятті / доповідь або підготовка презентації за темою
		2	доповнення, уточнення, активне обговорення після виступу іншого студента
Тема 7	10	8	виступ на семінарському занятті / доповідь або підготовка презентації за темою
		2	доповнення, уточнення, активне обговорення після виступу іншого студента
Тема 8	10	8	виступ на семінарському занятті / доповідь або підготовка презентації за темою
		2	доповнення, уточнення, активне обговорення після виступу іншого студента

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену.

Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40. Час виконання – до 40 хвилин.

Вміст екзаменаційного білета й оцінювання відповідей на екзамені:

Тестові питання – 40 балів (40 питань по 1 б. за кожну правильну відповідь)

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

8. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль є складовою системи організації навчального процесу. Завданням поточного контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час засвоєння окремого розділу дисципліни. Розділ – це логічно завершена частина теоретичного та практичного навчального матеріалу з навчальної дисципліни. Кожен окремий розділ включає завдання для самостійної роботи, письмові контрольні роботи тощо. Оцінка за розділ – це сума балів, отриманих студентом за виконання всіх видів робіт, передбачених цим розділом.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять, підсумкового контролю за підсумками вивчення розділу. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати за поточним контролем, дорівнює 60.

Студент допускається до підсумкового контролю, якщо за результатами поточного контролю він набрав **не менше 20 балів**.

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на семінарських заняттях.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих розділів.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни «Дипломатія та майбутнє світового порядку».

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку в 1 семестрі. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума поточних оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю.

Загальна сума балів поточних і підсумкового семестрового контролю складає 100.

Оцінка студента за підсумками вивчення розділу складається за результатами поточного контролю за підсумками вивчення розділу та під час проведення семінарських занять.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота							Всього	Екзаме н	Сума
семі нар	Т 1	Т 3	Т 4	Т 5	Т 7	Т 8	60	40	100
макс . бал	10	10	10	10	10	10			

T1, T3 – теми розділів

За виступ на семінарському занятті студент може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого студента) до 10 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, підготовка презентації або доповіді за темою, яка була задана викладачем, за умови, що доповідь (презентація) відповідає вимогам щодо його змісту, обсягу та оформлення) балів.

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії поточного оцінювання знань студентів
10	Студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом; виявляє творчі здібності; здатен самостійно ставити та вирішувати завдання; самостійно знаходити та використовувати матеріал; вільно самостійно та аргументовано викладає його під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; демонструє вміння самостійно робити висновки; студент активно працює протягом семінарського заняття; впевнено відповідає на додаткові запитання; відповідь обов'язково супроводжується інформативною презентацією.
9	Відповідь студента є правильною, обґрунтованою, логічною, містить аналіз і систематизацію; зроблені аргументовані висновки; студент активно працює протягом усього семінарського заняття; показує глибоке оволодіння лекційним матеріалом; здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; студент активно працює протягом семінарського заняття; впевнено відповідає на додаткові запитання; відповідь супроводжується презентацією.

8	Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом; обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу; вміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити та розв'язувати завдання; самостійно оцінює життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; відповідь супроводжується презентацією; під час відповідей на додаткові запитання мають місце деякі неточності.
7	Студент демонструє достатньо систематизовані знання навчального матеріалу; аргументовано використовує їх; вміє знаходити джерело інформації та аналізувати її під час усних виступів та письмових відповідей; розкриває зміст теоретичних питань; відповідь супроводжується презентацією, яка містить певні неточності; при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі незначні помилки.
6	В цілому студент володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації; без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності; студент припускається помилок, відповідаючи на додаткові питання; відповідь супроводжується презентацією, в оформленні якої присутні серйозні помилки.
5	Студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом; студент в цілому оволодів суттю питань з даної теми, втім, відсутні глибокий та всебічний аналіз представленого матеріалу, а також його обґрунтування та аргументація; студент не проявляє активності на практичних заняттях, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу.
4	Відповідь відтворює основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає їх зміст під час усних виступів та письмових відповідей; недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому неточності; відповіді на запитання містять логічні та фактографічні помилки; відповідь не супроводжується презентацією.
3	Студент частково володіє навчальним матеріалом, допускаючи при цьому суттєві помилки; не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей; відсутні відповіді на додаткові запитання; відповідь не супроводжується презентацією.
2	Студент демонструє фрагментарні знання; не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки; відповідь не супроводжується презентацією.
1	Студент досить слабо володіє навчальним матеріалом та майже не в змозі його викласти, розуміє деякі теоретичні питання та практичні завдання; презентація відсутня.

0	Студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.
---	---

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку), якщо інше не визначено викладачем, інших видів оцінювання, для яких викладачем встановлено обмеження щодо використання ШІ.

2. Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

3. Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих семінарських, проєктних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов'язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних. проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату

використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недеклароване використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
0-49	незадовільно

9. ПЕРЕЛІК ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ

1. Мета та завдання курсу.
2. Сучасна дипломатія та її функції. Нові інструменти дипломатичної діяльності
3. Поняття світового порядку та його основні функції.
4. Основні теоретичні підходи до розуміння світового порядку
5. Поняття і структура міжнародних систем.
6. Проблема міжнародних систем та світового порядку в контексті сучасного глобального розвитку.
7. Ієрархія світового порядку і міжнародних систем та їх найважливіші закономірності.
8. Типи, особливості та закономірності еволюції міжнародних систем
9. Сутність та основні характеристики системності. Системні функції в науці.
10. Термінологічний апарат системної теорії.
11. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин.
12. Структура і процес у міжнародній системі
13. Багаторівневність системи міжнародних відносин.

14. Глобальний рівень системи міжнародних відносин.
15. Регіональний рівень в системі міжнародних відносин.
16. Рівень двосторонніх відносин.
17. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.
18. Формування регіонального структурного рівня системи міжнародних відносин
19. Проблема визначення понять «регіон» і «міжнародно-політичний регіон». Класифікація регіонів.
20. Структура регіональних порядків в міжнародних політичних відносинах
21. Системний підхід під час аналізу регіональних аспектів міжнародних відносин.
22. Міжнародні регіональні організації.
23. Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу.
24. Глобальне протиріччя у світі між багатою Північчю і бідним Півднем.
25. Шляхи подолання економічної відсталості країн.
26. Бідність як сприятливе середовище формування кримінальної свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму.
27. Проблема соціальної нерівності.
28. Проблема голоду.
29. Демографічна проблема. Етнічна міграція.
30. Поширення СНІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічно небезпечних хвороб.
31. Поняття «політична еліта», її структура та функції. Національна, міжнародна та глобальна еліти.
32. Міжнародна діяльність політичних еліт в античну епоху.
33. Міжнародна діяльність політичних еліт епохи Середньовіччя. Роль Церкви і лицарської ідеології в процесі формування її зовнішньополітичних доктрин.
34. Зовнішньополітичні імперативи аристократії та буржуазії Нового часу.
35. Зовнішньополітичні інтереси еліт в XX ст.
36. Партійна еліта СРСР та комуністичних країн Центрально-Східної Європи та її діяльність в регіональних організаціях.
37. Особливості формування та міжнародної діяльності політичних еліт пострадянського простору.
38. Політичні еліти і становлення сучасного світового порядку.
39. Україна в сучасній системі міжнародних відносин: геополітичне становище та міжнародний статус.

40. Україна як суб'єкт формування нової європейської системи безпеки.

41. Вплив російсько-української війни на міжнародне становище та зовнішньополітичні можливості України. Українська дипломатія в умовах війни.

42. Україна у відносинах із США та провідними державами Європи: сучасний стан і перспективи.

43. Європейська інтеграція України як фактор її місця у майбутньому світовому порядку.

44. Україна та міжнародні організації: можливості впливу на глобальні політичні процеси.

45. Міжнародна підтримка України та її значення для формування післявоєнної системи безпеки.

46. Можливі сценарії розвитку України та її місце у світовому порядку майбутнього.

47. Майбутнє світового порядку як проблема прогнозування та вибору.

48. Технологічна революція та нова конфігурація міжнародної сили.

49. Штучний інтелект і трансформація дипломатії.

50. Кліматична та ресурсна дипломатія.

51. Демографічні зміни, міграція та зміна геополітичної ваги регіонів.

52. Сценарії розвитку світового порядку до 2050 року.

53. Майбутнє професії дипломата.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Безпека у глобальному світі / Константинов В.Ю., Мінгазутдінов І.О., Капітоненко М.Г., Галака С.П., Кривонос Р.А. // Міжнародні системи та глобальний розвиток : підручник / кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: «Київський університет», 2019. С. 389-468.
2. Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Дж. Перратон. К.: Фенікс, 2020. 584 с.
3. Дипломатія. Навчальний посібник / Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024, 340 с.
4. Книш М. Глобальні проблеми людства: Навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. Львів: Простір-М, 2021. 130 с.
5. Лиман С., Парфіненко А. Основні етапи розвитку концепції дипломатії як інструменту реалізації зовнішньої політики держави

- // Туризм та публічна дипломатія : монографія / кол. авт. ; за ред. А. Ю. Парфіненка. Суми : Унів. кн., 2026. С. 25–101.
6. Мандрагеля В. А. Причини та характер воєн (збройних конфліктів): філософсько-соціологічний аналіз: Монографія / В. А. Мандрагеля. К.: ЄУ, 2003. 570 с.
 7. Мир та безпека. Концепція зовнішньої політики України. Експертні рекомендації / Під заг. ред. Є. Габер, С. Корсунського, Г. Шелест. К., 2020. 107 с.
 8. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О. А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет, 2008. 606 с.
 9. Ситник Г.П. Воєнно-політичні конфлікти та міжнародна безпека: курс лекцій / Г.П.Ситник. К: ТОВ "САК Лтд.", 2023. 92 с.
 10. Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.
 11. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія / В. М. Бебик, С. І. Копійка, Є. А. Макаренко та ін. К.: Вадекс, 2019. 442 с.
 12. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2026–2030 роки. Київ: Міністерство закордонних справ України, 2026. 40 с.
 13. Шаповалова А. М. Сучасний PR: від теорії і практики до політичних комунікацій та цифрових трансформацій. Київ: КНУТД, 2026. 220 с

Допоміжна література

1. Агарков О. А. Політичні конфлікти у ХХІ столітті: причини, концептуальні підходи, наслідки // Регіональні студії. 2023. №33. С. 45-50.
2. Банчук-Петросова О.В. Дипломатія у механізмі врегулювання міжнародних територіальних спорів // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. Вип. 5. С. 9-21.
3. Бебик В. М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К.: Університет «Україна», 2006. 208 с.
4. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
5. Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. 120 с.

6. Близький Схід і Північна Африка як сфера інтересів України : аналіт. доп. / за ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2020. 85 с.
7. Глобалізація і сучасний міжнародний процес: монографія / за заг. ред. Б. Гуменюка і С. Шергіна. К. : Університет «Україна», 2009. 508 с.
8. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Луганськ: Альма-матер, Знання, 2002. 664 с.
9. Гончаренко Л.Л., Абламська В.В. До питання сутності та класифікації воєнно-політичних конфліктів // Вісник кримінологічної асоціації України. 2023. № 1(28). С. 147–157.
10. Горбик Р., Дуцик Д., Шалайський С. Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах повномасштабної війни. Аналітичний звіт. ГО «Український інститут медіа та комунікації». 2023. 66 с.
11. Горбулін В. Гібридна реальність нового світоустрою: необхідність іншого політичного бачення // Україна дипломатична: Науковий щорічник. 2017. Вип. XVIII. С. 560-571.
12. Володін П.В. Сучасні проблеми глобального світу // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. № 40. С. 95-103.
13. Європейський Союз в міжнародних відносинах / В.В. Копійка, М.А. Миронова, С.О. Маковський та ін. К: ВПЦ «Київський університет», 2021. 560 с.
14. Зимогляд В. Я. Регіон у системі міжнародних відносин // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2014. № 4 (23).
15. Калітчак Р. Регіоналізм в європейських інтеграційних процесах / Р. Калітчак. К.: Знання, 2007. 304 с.
16. Гусєва Н. Ю., Філіпенко Л. В., Герасимович В. А. Політична комунікація в епоху цифрових технологій: можливості та ризики для демократії. 2024. Науковий журнал «Політикус». 2024. Вип. 5. С. 24–30.
17. Дашевська О. Новий світовий порядок: теоретичні концепції // European political and law discourse. 2015. Vol. 2 . С. 59-64.
18. Жакун М.Ю. Теоретико-правовий вимір воєнної дипломатії у контексті мирного вирішення міжнародних спорів // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024. Вип. 84. Ч. 4. С. 260-267.
19. Задорожня О. В. . Збройний та воєнний конфлікт як феномен сучасного суспільств // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2024. Вип. 5. С. 11-16.
20. Зовнішня політика та національна безпека України: документи і матеріали 2014-2022 рр. : навчальний посібник-хрестоматія / уклад. і коментар: І. В. Артёмов; рец. : О. М. Руденко, І. Я. Тодоров. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2023. 380 с.

21. Корсунський С. Як побудувати відносини з країнами Азії. Харків: Vivat, 2021. 288 с.
22. Кравець А. Ю. Роль соціальних мереж у політичному процесі: позитивні та негативні наслідки // Політичне життя. 2024. № 4. С. 55–60.
23. Кравчук С. Вплив штучного інтелекту на права людини та загальні рекомендації для сталого втілення // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2024. № 3(43). С. 101–109.
24. Крупеня І., Кармазін С. Еволюція форм і методів ведення військових та збройних конфліктів у 20-21 століттях. // Консенсус. 2024. №3. С. 92-102.
25. Лиман С. І., Парфіненко А. Ю. Нерівні клітини шахівниці: чому успіхи туризму в Хорватії можуть наблизити новий регіональний конфлікт / С. І. Лиман, А. Ю. Парфіненко // Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (11 квітня 2019 року, м. Харків) / ХНУ імені В. Н. Каразіна. Харків, 2019. С. 109-113.
26. Лиман С. І., Ангеліс Є. О. Угорсько-румунські відносини та діяльність Венеціанської комісії у вирішенні проблем національних меншин Трансильванії // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм». 2021. №13. С. 18-25.
27. Лиман С. І. Оборонний пакт AUKUS : інструмент безпеки чи крок до загострення конфліктів в Індो-Тихоокеанському регіоні // Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах глобалізації та Європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. ФЕНІКС-2022: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (31 травня 2022 року, м. Харків). Х., 2022. С. 93-95.
28. Лиман С. І., Яценко К. О. Стратегічне партнерство Китайської Народної Республіки та Нігерії: безпековий, політичний, економічний виміри // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2025. Вип. 21. С. 74-80.
29. Лиман С. І., Міжнародний туризм та культурна дипломатія Франції // Туризм та публічна дипломатія : монографія / кол. авт. ; за ред. А. Ю. Парфіненка. – Суми : Унів. кн., 2026. – С. 293–320.
30. Марченко А. С. Культурна дипломатія. Поняття та механізми реалізації // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 70.
31. Меженська О. В. Російсько-українська війна – війна дипломатії // Актуальні проблеми політики. 2024. Вип. 73. С. 134-141.
32. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, М. А. Дудченко та ін. К.: Знання України, 2004. 304 с.

33. Міщенко А. Б. Новий світовий порядок: міжнародний дискурс // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. Вип. 6. С. 44–55.
34. Овчаренко О. Історія європейської інтеграції: навчальний посібник / Овчаренко О., Сухушина О., Земзюліна Н. Черкаси: Вертикаль, 2021. 302 с.
35. Перова Л. В. Міжнародно-правові аспекти превентивної дипломатії Організації Об'єднаних Націй // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 39. С. 162-165.
36. Поліщук І. О. Геополітичні ознаки нового світового порядку. Політичне життя. 2022. № 2. С. 30-35.
37. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.
38. Станчев М. Третя світова: битва за Україну / М. Станчев, Ю. Фельштинський. Київ: Наш Формат, 2022. 408 с.
39. Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.
40. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т "Україна", 2006. 208 с
41. Ткаченко В.І., Смірнов Є.Б. Латентна війна як форма міжнародних відносин країн світу у ХХІ столітті // Збройна боротьба: теорія, забезпечення, досвід Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил, 2015, випуск 4(45). С. 3-11.
42. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні / наук. ред. В.Юрчишин. Київ: Заповіт, 2019. 190 с.
43. Транснаціональні корпорації / І. О. Давидова, К. Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків : Форт, 2018. 175 с.
44. Фесенко М. В. Проблеми та перспективи формування нового міжнародного порядку в умовах нестаціонарності // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 120 (Ч.1). С. 113-126.
45. Харченко І. М. Основні засоби інформаційного протиборства та інформаційної війни як явища сучасного міжнародного політичного процесу / І. М. Харченко, С. О. Сапогов, В. М. Шамраєва, Л. В. Новікова // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2017. С. 77-81.
46. Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього: монографія. Одеса: ОНУ, 2020. 176 с.

47. Чухрай Н. Специфіка міжнародних конфліктів у контексті їх правового регулювання // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2023 № 2 (16). С. 77-91.
48. Шамраєва В. М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування / В. М Шамраєва // Вісник Харківського національного університету імені В. Н Каразіна. Серія «Право». 2020. Вип. 29. С. 369-377.
49. Acharya A. The End of American World Order. 2nd ed. Cambridge: Polity Press, 2018. 240 p.
50. Blankley T. The West's Last Chance: Will We Win the Clash of Civilizations? / Blankley T. Washington, D.C., Regnery Publishing, Inc., 2005. 232 p.
51. Bull H. The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics. 4th ed. New York: Columbia University Press, 2012. 368 p.
52. Buzan B. International Systems in World History. Remaking the Study of International Relations / B. Buzan, R. Little. Oxford: Oxford University Press, 2000. 472 p.
53. Carranza M. The Nature of War in the Information Age: Clausewitzian Future, Routledge. 2019. 188 p.
54. Colonomos A. Selling the future : the perils of predicting global politics / A. Colonomos. New York : Oxford University Press, 2016. 225 p.
55. Friedman T. L. The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2008. 660 p.
56. Galtung J. The True Worlds. A Transnational Perspective / J. Galtung. N.Y., 2020. 469 p.
57. Guelke A. Politics in Deeply Divided Societies / A. Guelke. Cambridge : Polity Press, 2012. 3184 p.
58. Gray C. S. War, peace and international relations : an introduction to strategic history / Colin S. Gray. N.Y.: Routledge, 2007. 306 p.
59. Haass R. N. A World in Disarray: American Foreign Policy and the Crisis of the Old Order. New York: Penguin Press, 2017. 339 p.
60. Ikenberry G. J. Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order. Princeton: Princeton University Press, 2011. 392 p.
61. Jacques M. When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order. 2nd ed. New York: Penguin Books, 2014. 848 p.
62. Kelstrup J.D. The politics of think tanks in Europe. London ; New York : Routledge, 2016. 167 p.
63. Kissinger H. Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21st Century. New York: Free Press, 2002. 352 p.
64. Kissinger H. World order: reflections on the character of nations and the course of history. New York: Penguin Press, 2014. 420 p.

65. Mearsheimer J. J. The Tragedy of Great Power Politics. Updated ed. New York: W. W. Norton & Company, 2014. 561 p.
66. Nye J. Jr. Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History (9th Ed.) / J. Jr. Nye, D. A. Welch. London : Pearson, 2013. 384 p.
67. Ritzer G., Dean P. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606 p.
68. Sanderson S. K. Civilizations and world systems: studying world-historical change . Oxford: Walnut Creek, CA: Altamira Press, 2017. 348 p.
69. Steger M. B. Globalization : A Very Short Introduction / M. B. Steger. – 4th ed. Oxford, United Kingdom ; New York, USA : Oxford University Press, 2017. 148 p.
70. Stern P.C., Druckman D. (eds.). International Conflict Resolution after the Cold War. – Washington, DC: National Academy Press, 2000. 626 p.
71. Webel C., Galtung J. (Eds.). Handbook of Peace and Conflict Studies. N.Y.: Routledge, 2007. 406 p.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

1. Бебик В. М. Інформаційний простір як театр військових дій: війська, зброя, розвідка, контррозвідка. International relations, part "Political sciences", 2018. № 18-19. URL: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/3391
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bzhezinski/Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia.pdf
3. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/mignar_konfl.pdf
4. Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. 120 с. URL: https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WhiteBook_2021_Draft_Final_03.pdf
5. Валецький О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу. URL: <http://www.geocities.com/Atiens/Academy/8474/co001.zip>
6. Глобальна та національна безпека : підручник / за заг. ред. Г. П. Ситника. К. : НАДУ, 2016. 764 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/11/Slovnik-GPNB.pdf>

7. Забеліна І. О. Поняття та сутність політичних криз: історико-бібліографічний аналіз. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/564>
8. Міжетнічні та міжконфесійні конфлікти і їх вплив на сучасний політичний розвиток // Центр дослідження регіональних проблем "Євразія". URL: <http://www.geocities.com/CapitolHill/Senate/8092/8pesym1.html>
9. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2026–2030 роки. Київ: Міністерство закордонних справ України, 2026. 40 с. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/strategiya-publichnoi-diplomatii-mzs.pdf>
10. Gray C. S. War, peace and international relations : an introduction to strategic history. N.Y.: Routledge, 2007. 306 p. URL: <https://www.routledge.com/War-Peace-and-International-Relations-An-introduction-to-strategic-history/Gray/p/book/9780415594875>
11. Oksenberg Rorty A. The Moral Duty of Promoting Political Conflict / Philosophy of education. 1995. URL: http://www.ed.uiuc.edu/EPS/PES-yearbook/95_docs/rorty.html
12. Policy-Making in the European Union, 8th ed./ H.Wallace, M.Pollack, A.Young, Oxford: Oxford University Press, 2021. 624 p.
13. Young T. Readings in the International Relations of Africa. Indiana University Press: 2016, 384 p. URL: http://www.ed.uiuc.edu/EPS/PES-yearbook/95_docs/rorty.html
<https://dokumen.pub/readings-in-the-international-relations-of-africa-0253018803-9780253018809.html>

Дистанційні курси в системі Moodle

Лиман С. І. Дипломатія та майбутнє світового порядку: дистанційний курс

с

11. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

с

Т Авторитаризм – один з типів недемократичної політичної влади однієї особи або групи осіб при збереженні деяких цивільних, економічних, духовних свобод для громадян.

і Агресія – застосування сили першою якою-небудь державою проти територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або народу (нації).

о Анексія – один з видів агресії, насильницький акт приєднання державою частини або всієї території іншої держави.

d

l

e

.

X

Демографічний вибух – швидке зростання протягом невеликого часу чисельності населення окремої країни.

Геополітика – це наука про багатогранну політику держав та інших суб'єктів, спрямована на вивчення можливостей активного використання даностей геопростору в інтересах військово-політичної, культурно-інформаційної, економічної та екологічної безпеки в межах відповідних полів взаємодії.

Геостратегія – політична наука, що визначає засоби і методи для досягнення геополітичної мети держави або групи держав-союзників — збереженні і збільшенні могутності держави або союзу держав, а в несприятливих умовах кризи – мінімалізації збитків та відновленні первісного докризового стану.

Геноцид – крайня форма дискримінації, цілеспрямовані дії, вчинені з метою знищити, повністю або частково етнічну, расову або релігійну групу або окремий народ.

Гонка озброєнь – форма політичного протистояння держав або військових блоків за перевагу в області збройних сил.

Диктатура – необмежена державна влада окремої особи чи суспільної верстви, яка спирається на силові методи правління, використовує цензуру, насильство та терор.

Дипломатія – це засіб здійснення зовнішньої політики, офіційна діяльність, що включає переговори, укладення міжнародних угод та захист інтересів держави за кордоном, використовуючи для цього різні практичні методи і прийоми.

Декларація – офіційна заява або нормативний документ, призначений для повідомлення офіційних осіб.

Демілітаризація (роззброєння) – офіційно встановлена заборона тримати на окремій території збройні сили, ліквідація оборонної промисловості та військових укріплень.

Збройний конфлікт — це збройне зіткнення між державами або соціальними групами, що виникає для вирішення політичних, економічних чи інших суперечностей шляхом застосування військової сили, але без оголошення війни.

Індустріалізація – процес техніко-економічного переходу від аграрного до індустріального суспільства, який супроводжується створенням великого машинного виробництва в усіх галузях господарства, урбанізацією, остаточним формування класів підприємців та найманих робітників;

Ідеологія – система концептуально оформлених політичних поглядів, уявлень, ідей, що відображають інтереси різних соціальних верств, партій, товариств та окремих людей.

Імперія – форма великого державно-політичного утворення, що складається з політичного центру (метрополії) та підпорядкованих

центральної владі територій і народів. Значна частина цих територій може бути примусово включена до складу імперії і мати статус колоній.

Інвестиції – процес вкладення капіталу в економіку з метою придбання основних фондів, активів та отримання доходу.

Капітал – гроші, які вкладаються підприємцями в розвиток виробництва з метою отримання прибутку.

Колонія – територія або країна, що позбавлена політичної та економічної незалежності й знаходиться під владою іноземної держави – метрополії.

Консерватизм – сукупність громадсько-політичних, ідеологічних, культурних течій, що спираються на ідею традицій, збереження існуючих та усталених соціальних систем і норм, неприйняття революцій та радикальних реформ.

Лібералізм – громадсько-політична та ідеологічна течія, що проголошувала принципи громадянських, політичних і економічних свобод індивідууму, обстоювала вільне підприємництво, парламентський лад, послаблення різних форм державного і суспільного примусу щодо особ, шлях мирних поступових реформ.

Марксизм – система філософських, економічних і громадсько-політичних поглядів. Його основоположники (К. Маркс, Ф. Енгельс) наполягали на тому, що капіталізм неминуче загине внаслідок загострення його внутрішніх суперечностей та зростання політичної активності пролетаріату.

Мілітаризм – державна ідеологія і політика постійного нарощування воєнної могутності держави, силового втручання в справи інших держав,

Монархія – форма державного правління, за якої главою держави повністю або частково є одна особа спадкоємного правителя.

Націоналізм – різноманітні ідеологічні течії і політичні рухи, які трактують націю як вищу форму суспільства.

Національно-визвольний рух – боротьба народів за національну, економічну і політичну незалежність.

Нацизм (національний соціалізм, або націонал-соціалізм) – політична ідеологія і політичний режим Німеччини у часи Третього рейху. Н. заснований на ідеї про зверхність «вищої» арійської раси над іншими, «неповноцінними» расами, необхідності завоювання нових територій та заселення їх німцями. Найжорстокіша насильницька форма державної влади.

Олігархія – одна з форм державного правління, за якої політична й економічна влада належить невеликій групі осіб.

Опозиція – політична партія, група, іноді верства населення, яка виступає проти правлячої влади і демонструє альтернативну політику.

Опортунізм – політика відмови від активних форм боротьби робітників проти промисловців, обмеження робітничого руху боротьбою за реформи.

Ревізіонізм – політика перегляду окремих ідеологічних доктрин.

Реформізм – ідейно-політична течія, представники якої виступали за поступове перетворення суспільства шляхом мирних послідовних реформ.

Репарація – форма матеріальної відповідальності держави за шкоду, заподіяну іншим державам, які зазнали збройного нападу.

Революція (соціальна) – докорінний переворот у формі державного правління, суспільному житті, ідеології та виробничих відносинах.

Реформа – поступове перетворення у суспільно-політичному житті, ідеології, економічній сфері.

Світовий порядок – система взаємозв'язків, правил і норм, за якими організовані відносини між державами та іншими учасниками міжнародних відносин у певний історичний період.

Сепаратний мир – мирний договір, укладений одним з учасників воюючого військово-політичного блоку без згоди союзників.

Соціалізм – ідеологія лівих політичних рухів, що декларують створення суспільства «соціальної справедливості»; назвасуспільно-економічного та політичного ладу в СРСР та в країнах-союзниках.

Суспільно-політичний рух – форма громадського об'єднання людей на певних ідейних засадах.

Тоталітаризм – один з типів недемократичної політичної влади, яка намагається встановити повний (тотальний) державний контроль над усіма сторонами життя суспільства.

Фашизм – радикальна націоналістична ідеологія, самоназва правого руху та форма правління в Італії з 1922 по 1943 рр. Для ф. характерні: тоталітаризм, жорстока цензура, культ особи, боротьба за панування над іншими державами.

Холодна війна – глобальне політичне, економічне та ідеологічне протистояння з другої половини 1940-х до 1991-го рр. між двома системами світу – соціалістичною (СРСР і його союзниками) та капіталістичною (США і їх союзниками).

Цензура – система державного контролю над засобами масової інформації.

Шовінізм – крайня форма націоналізму, представники якої наполягають на національній виключності та протиставляють інтересів своєї нації інтересам інших націй.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Лиман Сергій Іванович

ДИПЛОМАТІЯ ТА МАЙБУТНЄ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
(для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
вищої освіти за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»)

В авторській редакції

Комп'ютерний набір та верстання *С. І. Лиман*

Підписано до розміщення 28.08.2026. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк.2,3. Обсяг. 1,162 Мб. Зам. № 463/26.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна